

Pagimi i padetyruar sipas Kodit Civil Shqiptar dhe praktikës gjyqësore. Një analizë krahasimore

Prof. Asoc. Dr. Endira Bushati

LEKTORE, DEPARTAMENTI I SË DREJTËS PRIVATE,
FAKULTETI JURIDIK, UET.

Vështrim i përgjithshëm

Pagimi i pa detyruar është njëri nga rastet më të rëndësishme të kalimit të pajustificuar të pasurisë, si dhe një nga të parët që është njohur dhe studiuar. Instituti është sidomos evident në vendet e *Civil Law*. Që nga e drejta romake, kur nuk ekzistonte akoma një mjet i përgjithshëm për të rregulluar kalimet e pajustificuara të pasurisë, ishte parashikuar dhe disiplinuar një mjet specifik për të vendosur detyrimin e kthimit të asaj që ishte paguar pa shkak.¹ Edhe në *Common Law*, një nga paditë e para të njohura në fushën e *law of restitution* ishte padia *money had and received*, që kishte për qëllim kërkimin e kthimit të shumave të parave të marra në mënyrë të pa detyruar.² Ndërkohë që në *Civil Law*, koncepti i pagimit të pa detyruar nuk i referohet vetëm pagimit të shumave të parave, por në përgjithësi për çdo lloj sendi, tek *Common Law*, fusha e veprimit të mjetit *money had and received* është rigorozisht e kufizuar vetëm për shumat e parave. Në fakt, ndryshimi është formal. Edhe në *Common Law* është gjerësisht e parashikuar mundësia për të kërkuar vlerën jo vetëm të parasë, por edhe të sendeve të tjera dhe të punëve të kryera në mënyrë të pa detyruar. Ndryshimi i vetëm është që juristët e *common law* nuk kanë përpunuar një koncept unik të pagimit të pa detyruar të ngjashëm me atë të *civil law*, por janë kufizuar të trajtojnë ndarazi hipotezat e ndryshme sipas rastit nëse ka për objekt shuma parash (*money had and received*), sende të ndryshme nga paraja (*quantum valebat*), ose aktivitete punuese (*quantum meruit*).

¹ Giulio Levi, *Il pagamento dell'indebito*, Giuffrè Editore, Milano 1989, f. 11.

² Eliyahu Hirschberg, *The impact of inflation and devaluation on private legal obligations, legal aspects of contemporary monetary problems*, Bar-Ilan University Ramat-Gan, Israel 1976, f.48.

Juristët kontinentalë janë mësuar me kohë ta shohin pagimin e pa detyruar si një figurë specifike shumë të kufizuar. Gjatë periudhës mesjetare dhe fazave të para të së drejtës moderne, figurat unike të “quasi” kontratës të njohura ishin, pagimi i pa detyruar ose më saktë *condictiones* të ndryshme, *actio de in rem verso* dhe zgjerimi i punëve³. Edhe kur padia e begatimit, deri në ato momente e fshehur tek zgjerimi i punëve në kuptimin objektiv, u nda përfundimisht nga ky mjet, disa autorë vazhduan të përjashtojnë që pagimi i pa detyruar mund të bashkohet me figurën e begatimit pa shkak. Shumë autorë të tjerë kanë shprehur një opinion ndryshe, dhe pse padia e begatimit është njohur pas asaj të pagimit të pa detyruar, nuk kanë hezitur të ndërtojnë në terma unitarë dy institute dhe ta drejtojnë në veçanti detyrimin për të kthyer atë që është marrë në mënyrë të pa detyruar tek parimi i përgjithshëm, që ndalon të begatohesh pa shkak në dëm të tjetrit.⁴ Ky opinion i dytë është përqafuar në radhë të parë në Gjermani, ku neni 812 i BGB-së disiplinon në mënyrë të vetme pagimin e pa detyruar dhe begatimin pa shkak. Ajo më shumë është përqafuar në vendet e *Common Law*, ku tentohet të ndërtohet në një institut jo vetëm pagimi i pa detyruar dhe begatimi pa shkak, por edhe zgjerimi i punëve.

Edhe pse pagimi i pa detyruar nuk përbën një figurë në vetvete, por është shprehje e parimit të përgjithshëm që ndalon të begatohesh në dëm të tjetrit, diskutimi nuk mund të ndalet. Në fakt pagimi i pa detyruar nuk është një figurë unike. Edhe romakët dallonin në fushën e *condictio* një sërë hipotezash: *condictio indebiti*, *condictio causa data, causa secuta*, *condictio ob turpem vel injustam causam* etj. Ky klasifikim që shfaqet edhe tek BGB-ja, është braktisur nga doktrina më e fundit. Mund të thuhet që tashmë është i vjetërsuar. Ndarjet më të fundit moderne dallojnë mbi të gjitha sipas rastit kur, pagimi i pa detyruar i referohet një borxhi të vet apo të tjetrit. Në rastin e parë flitet për pagim të pa detyruar objektiv, në të dytin për subjektiv. Dallimi është i justifikuar, jo vetëm për arsye sistematike, por edhe nga ndryshimet në disiplinë që ndodhin në të dy fushat; p.sh. në Itali ndërkohë që parimisht nuk është e nevojshme prova e gabimit të *solvens* (debitor) me qëllim kërkesën për kthim të asaj që është paguar në mënyrë të pa detyruar, një provë e tillë kërkohet nga vetë kodi për pagimin e pa detyruar subjektiv (neni 2036). Kjo ndarje për pagimin e pa detyruar është tashmë përgjithësisht e pranuar.

Ka autorë që tek pagimi i pa detyruar objektiv nuk shohin një figurë unike⁵. Pagimi, në fakt mund të rezultojë i pa detyruar për dy arsye shumë të ndryshme. Rasti më i shpeshtë është ai i zbatimit të një kontrate me një ves origjinar apo të ndodhur më vonë. Natyrisht në radhë të parë i referohemi rasteve të zbatimit të një kontrate nul. Probleme të ngjashme shtrohen edhe kur, duke vazhduar tek kategoritë

³ Pietro Serena, *La gestione di affari altrui*, G. Giappichelli Editore-Torino 2000, f.56.

⁴ Alain Benabent, *Droit civil, Les obligations*, Montchrestien 2003, f. 356.

⁵ Paolo Gallo, *L'arricchimento senza causa e quasi contratti*, I rimedi restitutori, në *Trattato di diritto civile*, Utet, Torino 1996, f.650.

italiane, në rastet e anulimit dhe zgjidhjes së një kontrate. Në të gjitha këto raste nëse kontrata zbatohet (p.sh. dorëzimi i një sasive malli në zbatim të një kontrate shitblerjeje nul), lind problemi të përcaktohet cilat janë mjetet e përdorshme për të marrë kthimin e vetë sendeve në natyrë, ose në mënyrë alternative të vlerës së tyre.

Këtu dallohen ndryshime të mëdha në sisteme të ndryshme. Në të drejtën romake në këto raste përdorej *condictio*, po kështu dhe në Gjermani, ku vazhdon të zbatohet sistemi romak. Sistemit romak dhe gjerman mund t'u afrohet ai anglo-amerikan. Në vendet *Common Law*, edhe pse nuk ekziston *condictio*, në këto raste mjeti për t'u përdorur i përket *law of restitution*, me ndryshimin e vetëm në krahasim me vendet *Civil Law* që nuk çon parimisht tek kthimi i vetë sendit në natyrë, por tek vlera e tij.

Shumë e ndryshme shfaqet situata sidomos në Francë, por edhe në Itali. Mbi këtë çështje, sistemi francez është larguar nga tradita romake: në këto raste nuk përdoret më *condictio*, apo më saktë korresponduesi i tij modern, d.m.th. padia e pagimit të pa detyruar, por padia e pavlefshmërisë, që në këtë fushë ka zëvendësuar tashmë krejtësisht *condictio*. Akoma më e ndryshme shfaqet situata në Itali, ku një evolucion i tillë nuk ka përfunduar akoma. Në Itali nuk ka ndodhur absorbimi i *condictio* në padinë e pavlefshmërisë, me pasojën kështu që padia e pavlefshmërisë, nëse ngrihet, nuk çon tek kthimi i sendit. Për këtë qëllim, përkrah padisë së pavlefshmërisë, duhet të përdoret një padi e përshtatshme për kthimin, normalisht *condictio*, por edhe *revindica*. Ka vendime që kanë identifikuar konceptin e pagimit të pa detyruar me atë të zbatimit të një kontrate nul *ab initio* ose të anuluar. Megjithatë këto nuk janë hipotezat e vetme të pagimit të pa detyruar. Ka raste kur pagimi i pa detyruar ndahet krejtësisht nga prania e faktorëve të mësipërm. Në rastin kur, një shoqëri sigurimesh, e cila pasi ka lidhur një kontratë të vlefshme sigurimi, paguan në bindjen e gabuar që ka ndodhur ngjarja që prodhon lindjen e përgjegjësisë së saj, bëhet fjalë për një pagim të pa detyruar që lë vend për kthimin. Problemi që shtrohet është, se cilin mjet përdor sistemi në këto raste për të vendosur kthimin e asaj që është paguar pa të drejtë. Në pamje të parë përgjigja dihet. Duke u bërë fjalë për një rast normal të pagimit të pa detyruar, do të duhet të përdoren mjetet e parashikuara nga sistemi në këto raste, pra të njëjtat mjete që shërbejnë për të kërkuar atë që është dhënë në zbatim të një kontrate nul, d.m.th. *condictio* dhe mjetet korrisponduese anglo-amerikane. Kjo përgjigje sigurisht që është korrekte, por nuk mban parasysh faktin që ka sisteme, në të cilat për të marrë atë që është dorëzuar në ekzekutim të një marrëveshjeje nul, nuk përdoret *condictio*, por padia e pavlefshmërisë. Fenomeni është veçanërisht i qartë në Francë ku, në fushën kontraktore padia e pavlefshmërisë ka tashmë krejtësisht absorbuar *condictio*⁶. Po kështu është e perceptueshme edhe në sistemet e tjera, ku dallohen ndryshime të dukshme të kushteve, sipas rastit nëse bien ose jo në fushën kontraktore. Dhe është pikërisht prania e ndryshimeve të tilla të regjimit

⁶ Jacques Ghestin, *Traite de droit Civil, la formation du contrat*, L. G. D. J. 1993, f.734.

që justifikon dallimin mes rasteve të pagimit të pa detyruar në kuptimin e ngushtë dhe pretendimeve për kthim që rrjedhin nga zbatimi i një kontrate me ves.⁷

Vështrim historik në legjislacionin shqiptar

Kodi Civil i Zogut

Kodi Civil i vitit 1929, u hartua nën ndikimin e drejtpërdrejtë të modeleve romaniste të së drejtës private, me ndikim të qartë italo-francez.⁸ Vetë Kodi, ka në fund të tij një *Tabelë Konkordimi midis Kodit Civil Shqiptar dhe kodeve të huaja*, ku duket qartë referimi tek Kodi Civil Italian, francez, zviceran, gjerman, egjiptian, dispozitat paraprake të Kodit Civil Italian dhe Projekti i përbashkët italo-francez mbi obligimet⁹.

Kodi Civil i Zogut e parashikonte institutin e begatimit pa shkak tek Libri i Katërt "Mënyrat e fitimit dhe të transmetimit të zotërimit dhe të drejtave të tjera mbi sendet", në Titullin II *Obligimet dhe Kontratat përgjithësisht*, seksioni V. Neni 1148 i Kodit përcakton: *Ai që begatohet pa shkak në dam të një personi tjetër, asht i detyruar, brenda kufijve të begatimit, me shpërblye atë person për sa asht varfënuar*. Kështu, ai i jep parimin e përgjithshëm, duke përcaktuar a) ekzistencën e dëmit; b) mungesën e shkakut; c) detyrimin për kthim në kufijtë e begatimit. Kodi mjaftohet vetëm me këtë nen, mbi *begatimin pa shkak*.

Ndërkohë, në Seksionin III, nenet 1136-1140, trajtohen nga *zgjerimi i punëve*, pa harruar dhe përkthimin në frëngjisht të termit (*gestion d'affaires*), duke dëshmuar qartë ku ishte bazuar legjislatori.

Kodi vazhdon në Seksionin IV, (nenet 1141-1147) duke trajtuar *Pagimin e pa detyruar*. Në nenin 1141 jepet përcaktimi: "*Çdo pagim supozon një detë: kur një gja asht paguar pa qenë e detyruar, mund të kërkojë kthimi i saj. Nuk pranohet kërkimi për kthimin e një gjaje të dhanë kundrejt një obligimi natyral që asht ekzekutue me dashje*". Në nenet e mëpasme trajtohen hipoteza të ndryshme.

Neni 1142 përcakton: të drejtën për të kërkuar kthimin e asaj që ka paguar për atë "*që lajthimisht i ka paguar një personi që nuk ishte kreditor i tij*. Në rastin kur ai që mendon se është debitor, "*paguen kreditorin e vërtetë, nuk e ka atë të drejtë në rast që kreditori, duke qenë në mirëbesim, asht privue nga titulli i kredisë ose ka heqë dorë nga garancitë e kësaj. Në këtë rast ai që ka paguar, ka të drejtë kthimi kundra debitorit të vërtetë*".

Neni 1143 trajton rastin kur personi që ka marrë "gjanë" e pa detyruar është në keqbesim. Në këtë rast, "*detyrohet me kthye si kryegjanë, ashtu dhe kamatat ose frytet që prej ditës së marrjes*." Ndërsa "*Në qoftë se ai që ka marrë një gja të pa detyruar, ka*

⁷ Grup autorësh, *Risarcimento del danno contrattuale ed extracontrattuale*, Giuffrè Editore 1999, f.367.

⁸ Veprimet juridike, Ardian Nuni, Tiranë, 2001, Julvin, f.9-18.

⁹ Shih Kodi Civil i 1929, botimet Toena 1998, f.549.

qenë i pazoti, nuk detyrohet veçse brenda kufijve të begatimit, edhe sikur të ketë qenë në keqbesim”.

Neni 1145 përcakton kthimin e “gjasë” së marrë në natyrë, n.q.s. ajo ekziston. Ndërsa “Në qoftë se ka marrë gjanë me keqbesim dhe kjo ka humbë, ose asht cenue qoftë dhe prej rasti fator, detyrohet me kthye vleftën e gjasë simbas çmimit që ka gjaja ditën e kërkesës; por ai që ka dhanë gjanë e pa detyrueme ka të drejtë, në vend të vleftës, me kërkuje vetë gjanë e cenueme dhe një shpërblim për pakësimin e vleftës”.

Në rastin kur sendi i marrë në mirëbesim është tjetërsuar para se të dihet detyrimi për kthim, “detyrohet me kthye ekuivalentin që ka marrë ose me cedue të drejtën e padisë për kërkimin e sendit. Në qoftë se jetërsimi asht ba me titull darovor, vetësuesi (acquireur) i tretë asht i obliguem brenda kufijve të begatimit të tij, kundrejt atij që ka pague pa qenë i detyruem.” Ai që ka ditur për detyrimin për kthim dhe e ka tjetërsuar “gjanë” e marrë me mirëbesim, “detyrohet me kthye gjanë në natyrë ose vleftën e saj simbas çmimit të ditës, në të cilën asht vënë në morë për kthim; por ai që ka pague gjanë e padetyrueme ka të drejtë me kërkuje o ekuivalentin e marrë për jetërsim, ose cedimin e së drejtës së padisë”.

Në rastin kur “jetërsimi asht ba me titull darovor dhe jetërsuesi nuk kthen gjanë, vetësuesi asht i obliguem brenda kufijve të begatimit të tij, kundrejt atij që ka pague gjanë e padetyrueme¹⁰.”

Neni 1147 përcakton detyrimin e personit që i kthehet “gjaja” “me i rimbursue poseduesit, edhe sikur ky të jetë në keqbesim, shpenzimet e nevojshme që ka ba. Në qoftë se shpenzimet janë të dobishme, ka tagrin me rimbursue shumën e shpenzimeve ose me pague shtesën e vleftës (la plus-value) të gjasë”.

Kodi i vitit 1929, nuk mund të trajtonte më gjerësisht figurat e pagimit të pa detyruar dhe zgjerimit të punëve të tjetrit, edhe pse për sa i përket begatimit pa shkak është kufizuar vetëm ta shpallë si parim të përgjithshëm.

Ligji nr. 2359, datë 15.11.1956 “Mbi veprimet juridike dhe detyrimet”

Ligji “Mbi veprimet juridike dhe detyrimet” e vitit 1956, në përputhje të plotë me frymën e regjimit të vendosur, në nenin 33 përcaktonte: “Detyrimet lindin nga aktet e planifikimit të ekonomisë popullore, nga veprimet juridike të parashikuara në ligje dhe veçanërisht nga kontratat, si dhe nga shkaktimi i dëmit dhe nga begatimi pa shkak”, duke e renditur kështu begatimin pa shkak si burim të lindjes së detyrimeve.

Detyrimet që lindin nga begatimi pa shkak trajtohen në kapitullin XXIX, në nenet 501-504. Në nenin 501 jepet përkufizimi: “Personi që ka fituar ose ka kursyer diçka në dëm të një personi tjetër, pa ndonjë shkak të ligjshëm, ose për një shkak që nuk është vërtetuar, ose është zhdukur më pas, detyrohet të kthejë atë që ka fituar ose ka kursyer në dëm të tjetrit”.

¹⁰ Neni 1146, Kodi Civil 1929.

Për sa i përket padisë, sipas nenit 504 padia mund të ngrihet vetëm për atë kërkim ku, nuk është e mundur të ngrihet nga një padi tjetër. Afati i parashkrimit fillon që nga dita që i dëmtuari ka ditur ose duhej të dinte për fitimin ose kursimin pa shkak të tjetrit.

Në Kapitullin XXI parashikohet “Veprimtaria në dobi të një personi tjetër pa porosinë e tij”, në nenet 385-389. Legjislatori nuk e ka quajtur “të arsyeshme” ta cilësojë zgjerim të punëve të tjetrit.

Neni 385 përcakton: “Personi që vepron për të ndaluar një dëm që u kanoset interesave pasurore të një personi tjetër, pa porosinë e këtij, ka të drejtë të kërkojë që t’i paguhen shpenzimet e nevojshme që ka bërë për këtë qëllim. Personi që ka vepruar në dobi të një personi tjetër pa porosinë e tij është i detyruar t’i dorëzojë këtij personi gjithçka ka marrë për shkak të kësaj veprimtarie.” Ndërkohë, në literaturë trajtoheshin si raste të begatimit pa shkak: a) pagimin e pa detyruar, b) ekzekutimin e detyrimit të një veprimi juridik të pavlefshëm, c) marrja e asaj që nuk është e detyruar kur mes palëve ekzistojnë marrëdhënie kontraktore.

Kodi Civil 1981

Kodi Civil i vitit 1981 në Kreun V, nenin 140, përcakton burimet e lindjes së detyrimeve.

“Detyrimet lindin edhe nga veprimet juridike të parashikuara nga ligji dhe veçanërisht nga kontrata, nga shkaktimi i dëmit dhe nga përfitimi pasuror pa të drejtë.”

Në Kreun IX, neni 350 përcakton Detyrimet që lindin nga përfitimi pasuror pa të drejtë: “Personi që ka përfituar ose ka kursyer një pasuri në dëm të një personi tjetër pa ndonjë shkak të ligjshëm ose për shkak që nuk është vërtetuar ose është zhdukur më pas detyrohet të kthejë atë që ka përfituar ose kursyer në dëm të tjetrit.

Në nenin 64 përcaktohet: “Nuk mund të kërkohet kthimi i sendeve ose i të hollave që një person ka dhënë vullnetarisht për përmbushjen e një detyrimi, i cili, megjithëse i pa kërkueshëm, nuk është i pavlefshëm, ose që ka dhënë për përmbushjen e një detyrimi të veçantë për të në pajtim me rregullat e moralit socialist”.

Ndërkohë, ky kod “nuk e ka parë të arsyeshme” të rregullojë institutet e pagimit të pa detyruar dhe të zgjerimit të punëve.

Pagimi i pa detyruar në Kodin Civil Shqiptar. Praktika gjyqësore shqiptare

Pagimi i pa detyruar parashikohet në Titullin VI në nenet 653-654 të Kodit Civil. Literatura jonë e cilëson pagimin e pa detyruar si rast të begatimit pa shkak.¹¹ Çdo

¹¹ A. Nuni, A. Vokshi, I. Mustafaj, E drejta e detyrimeve, 2008, f.187. A. Sallabanda, E drejta e detyrimeve, 1962, f.368.

pagesë prezumon ekzistencën e një detyrimi, dhe marrjen e diçkaje për të cilën nuk ekzistonin detyrimet, cilësohet begatim pa shkak. Po kështu pranohet që jemi para rastit të pagimit të pa detyruar, kur personi vepron në gabim, pra, paguan diçka të pa detyruar dhe këtë nuk e di. Dijenia apo padijenja e personit që përfiton pagesën lidhet me qenien e tij në mirë apo keqbesim. Neni 653 përcakton: “*Cilido që ka bërë një pagim të pa detyruar, ka të drejtë të kërkojë kthimin e asaj që ka paguar, si dhe të gëzojë frytet dhe kamatat nga dita e pagimit, nëse personi që ka marrë pagesën është në keqbesim, dhe nga dita e kërkesës për kthim, kur personi është në mirëbesim.*”

Në çështjen *Alban Tirana Nascendo Al sh. p. k. v. Procredit Bank sh. a.*¹², paditësi pretendonte bazuar në nenin 653 KC, se në rastin e likuidimit të kredisë para afatit të përcaktuar në kontratë, ai ka paguar një gjobë prej 8869 Euro, si rezultat i zbatimit të rregullores së bankës, e cila ishte miratuar pas lidhjes së kontratës së huasë. Paditësi kishte lidhur me të paditurin një kontratë huaje, në të cilën parashikohej se shlyerja e kredisë para afatit nuk lejohet dhe në rast të kundërt, huamarrësi do të paguajë një gjobë në përputhje me rregulloren e brendshme të huadhënësit. Paditësi e ka njoftuar të paditurin se do të paguante para afatit, i paguari e ka njoftuar për gjobën që do të paguante në këtë rast dhe për këtë është lidhur një akt-marrëveshje. Gjykata e rrëzon padinë me arsyetimin: “*palët në akt-marrëveshjen... janë marrë vesh për pagimin e gjobës, shumën e gjobës dhe të gjitha kushtet e tjera të shlyerjes së parakohshme të kredisë dhe me vullnetin e tyre të lirë kanë kryer veprimin juridik për shlyerjen... Marrëveshja është e vlefshme..., është shkak i ligjshëm dhe e detyron paditësin të kryejë pagesat konform përcaktimeve të saj. Pranimi i shlyerjes së kredisë para kohe është një veprim juridik i ri dhe për aplikimin e gjobës do të zbatohet rregullorja që ishte në fuqi në kohën e kryerjes së këtij veprimi juridik. Zbatimi i kësaj rregulloreje... është pranuar me vullnetin e lirë të paditësit.*”

Në një rast tjetër, në çështjen *Telesport sh. p. k. v. Dega e Doganës Tiranë*, paditësi është regjistruar si person juridik për transmetime radiotelevizive e mediave lokale. Për këtë ka importuar disa pajisje televizive dhe për të cilat ka paguar taksën doganore prej 4.0003.439 lekë. Paditësi i është drejtuar të paditurit administrativisht që t'i kthejë shumën e paguar si TVSh, sepse në bazë të një Vendimi të Këshillit të Ministrave, ai përjashtohet nga një pagesë e tillë, por përgjigjja ka qenë negative. Kolegji Civil i Gjykatës së Lartë konkludon se vendimet e gjykatave të shkallës së parë dhe apelit që kanë pranuar padinë, janë të drejta dhe të bazuara në ligj, duke i lënë këto në fuqi. Neni 654 parashikon: “*Personit që i ka paguar detyrimin e një tjetri duke besuar se ishte debitor, në bazë të një lajthitjeje të kryer pa faj, mund t'i kthehet ajo që ka paguar, me kusht që kreditori të mos jetë privuar në mirëbesim prej titullit dhe garancive të kredisë*”. Kthimi i pagesës duhet të shoqërohet me frytet dhe kamatat sipas parashikimit në nenin 653.

¹² Vendim nr.3126, datë 1.6.2006 i Gjykatës së Shkallës së Parë Tiranë.

Në çështjen *S. D.V. Eurogas sh. p. k.*¹³, kërkohej detyrimi i të paditurit të paguajë shumën prej 1084499 lekë si pagim i pa detyruar dhe kamatat mbi këtë shumë. Gjykata e shkallës së parë e ka pranuar padinë, Apeli ka lënë në fuqi vendimin. Rezulton se paditësi ka punuar pranë të paditurit, i cili merrej me mbushje e tregtim gazi të lëngët. Pala e paditur përbëhej nga tre ortakë dhe një administrator. Sipas autorizimit nga administratori, paditësi ka qenë i përfshirë në listën e personave që mund të kryenin zhdoganimin e autoboteve me gaz që vinin nga Greqia, autorizim ku shprehej se për kryerjen e zhdoganimit, veprimet do të kryhen nga arka e firmës. Paditësi pretendon se në 6 raste të shkëputura, ka paguar, në mirëbesim me paratë e tij personale për zhdoganimin për llogari të të paditurit, me qëllim për të mos penguar veprimtarinë e kësaj të fundit. Për këtë arsye kërkon kthimin, si pagim i pa detyruar, bazuar në nenin 653 KC. I padituri ka prapësuar se, kjo shumë është tërhequr nga arka e saj prej ortakut N.P., i cili ka qenë personi i ngarkuar për të bërë tërheqjen e parave nga arka e shoqërisë për zhdoganimet dhe për veprimet e kryera nga ky ortak me të tretët, ajo nuk mban përgjegjësi. Ky ortak ishte larguar nga shoqëria.

Gjykata e Lartë ka çmuar: “*Me arsyetimin se, paditësi nuk kishte ndonjë detyrim ligjor ose kontraktor ndaj palës së paditur për të bërë zhdoganimet me paratë e tija personale dhe këto para pala e paditur nuk ia ka kthyer, gjykatat ia kanë pranuar atij padinë për detyrimin e palës së paditur për këtë pagim të pa detyruar. Në këtë rast gjykatat, duke e interpretuar gabim përmbajtjen e nenit 653 të KC, ku e ka bazuar padinë paditësi, për pasojë e kanë zbatuar keq atë dispozitë. Gjykatat kanë arsyetuar se... paditësi e ka bërë për llogari të palës së paditur... dhe me kusht që pala e paditur t'ia kthente ato më pas, megjithëse për këtë nuk kishte ndonjë marrëveshje mes tyre.*” Vërtet paditësi përfshihej në listën e personave të autorizuar... për të kryer veprime zhdoganimi, por jo me paratë e tij personale. Këto veprime ai mund t'i kryente me paratë e tërhequra nga arka e palës së paditur. Aq më tepër që ai kishte statusin e të punësuarit... dhe nuk kishte pse të bënte pagesa për llogari të saj me paratë e tij. “*Pagimi i pa detyruar lidhet me përmbushjen e një detyrimi juridiko-civil, sikurse është rasti kur kërkohej detyrimi i dhënë në ekzekutim të një kontrate, që më vonë konstatohet nul ose shpallet e pavlefshme dhe pala që e ka plotësuar këtë detyrim kërkon rikthimin e asaj që ka dhënë, ose në rastet kur janë përmbushur detyrimet që janë të parashkruara, etj., pra, për të pasur pagim të pa detyruar kërkohej si element thelbësor që të jetë përmbushur një detyrim civil. Në rastin në gjykim nuk del që të ekzistojë ky detyrim për paditësin. Element tjetër për ekzistencën e një detyrimi të tillë është shtimi i pasurisë së palës që ka përfituar nga pagimi i pa detyruar në atë masë që i është pakësuar pasuria palës që ka paguar detyrimin. Në rastin në gjykim del që, pala e paditur i ka nxjerrë nga arka ato para për zhdoganimin e autoboteve me gaz dhe për rrjedhojë nuk e ka përfituar atë shumë.*”

¹³ Vendim i Gjykatës së Lartë nr.402, datë 26.4.2002.

mjaftueshme inekzistenca e borxhit, por kërkohet edhe vesi i konsensusit: gabim (*mistake*), mashtrim (*misrepresentation*) ose dhunë (*duress*).

Situata është e ngjashme në Gjermani dhe në Francë. Kodi i Napoleonit ka përfaquar një konceptim rigorozisht objektiv të pagimit të pa detyruar, duke mos kërkuar provën e gabimit për kthimin, dhe duke u kufizuar të sanksionojë që çdo pagim i pa detyruar i lë vend kthimit (neni 1235). Prova e gabimit kërkohet vetëm në rastin e pagimit të borxhit të tjetrit (neni 1377). Menjëherë pas daljes së kodit, doktrina në mënyrë unanime iu përmbajt gjithsesi traditës romane, në bazë të së cilës kush paguan me vetëdije një borxh inekzistent kryen në fakt një dhurim. Edhe jurisprudenca, pas daljes së kodit ka vazhduar të bënte atë që bënte më përpara, d.m.th. të zbatonte të drejtën komune, në bazë të së cilës në mungesë të gabimit bie në skemën e dhurimit. Ky rregullim ka filluar të rivihet në diskutim edhe në Francë. Në Francë kthimi lidhet jo vetëm me gabimin, por më shumë, me vese tradicionale të vullnetit, d.m.th. gabimi në deklarimin e vullnetit dhe dhuna. Madje është diskutuar nëse, mund të pranohet dhe rëndësia e gjendjes së vështirë shpirtërore, si p.sh. dhimbja për vdekjen e një personi të dashur. Është e qartë se si edhe në Francë, nuk konsiderohet e mjaftueshme prova e thjeshtë e mungesës së borxhit, por kërkohet më tepër një tjetër ves i konsensusit, parimisht gabimi, por edhe vese të tjera.

Situata shfaqet e ngjashme dhe në Gjermani, ku është vetë kodi që përjashton mundësinë për kthim “*nëse kush ka paguar e dinte që nuk ishte i detyruar për pagimin*”, sipas parimit *nemo potest contra factum proprium venire* (neni 814 BGB). Në këtë kuadër, i vetmi sistem që ndryshon duket Italia ku, doktrina dhe jurisprudenca duken tashmë unanime kur pohojnë që për kthimin e asaj që është paguar e pa detyruar, është e mjaftueshme prova e thjeshtë e mungesës së vetë borxhit.¹⁶ Ka një kundërshti të pastër mes sistemeve që kërkojnë vetëm provën e inekzistencës së borxhit dhe sistemeve që kërkojnë gjithashtu provën e një vesi të vullnetit: *gabimi*

¹⁶ E vërteta nuk ka qenë gjithmonë kështu në Itali. Kodi i vjetër Italian i 1865, në mënyrë jo të ndryshme nga ai francez, kufizohej të kërkonte gabimin për pagimin e borxhit të tjetrit (neni 1146). Në doktrinën diskutohej nëse, gabimi ishte apo jo një kriter për kthimin e asaj që ishte paguar pa qenë i detyruar edhe jashtë kësaj hipoteze. Autorët ndaheshin në mbështetës të tezës subjektive apo objektive, pra autorë që kërkonin në çdo rast provën e gabimit dhe autorë që anasjellas i përmbaheshin më shumë fjalë për fjalë kodit, duke kërkuar një provë të tillë vetëm në rastin e pagesës së borxhit të tjetrit. Në jurisprudencë mbizotëronte në fakt opinioni, në bazë të së cilit një pagim i bërë me vetëdije binte në skemën e dhurimeve dhe nuk linte vend për kthim. Me shekullin e ri situata duket se ndryshon. Si në doktrinë, ashtu dhe në jurisprudencë, fillon të mbizotërojë teza shtrënguese, në bazë të së cilës gabimi është një kusht për kthimin vetëm në rastin e pagimit të pa detyruar subjektiv. Kjo tezë ishte e destinuar të mbizotëronte. Kodi i ri ka sanksionuar në terma shumë të përgjithshëm parimin që kushdo që ka kryer një pagim të pa detyruar, ka të drejtë t’i kthehet ajo që ka paguar (neni 2033). Prova e gabimit kërkohet vetëm për rastin subjektiv (neni 2036), parime këto që, pas kodifikimit janë përfaquar përgjithësisht si në doktrinë, dhe jurisprudencë, dhe nuk u vunë më në diskutim.

Kushtet për pagimin e pa detyruar

Një pikë mbi të cilën ka një marrëveshje në të gjitha sistemet, është që, pagimi mund të jetë i pa detyruar vetëm në qoftë se nuk ekziston detyrim për t’u përmbushur. Marrëveshja pushon në këtë pikë. Në veçanti, sistemet ndahen në dy grupe, sipas faktit nëse pagimi i pa detyruar presupozon vetëm inekzistencën e detyrimit apo edhe kriteret të tjera, si p.sh. gabimin e *solvens*¹⁴. Mund të thuhet që kjo zgjidhje, në bazë të së cilës nuk është e mjaftueshme prova e thjeshtë e inekzistencës së detyrimit, duket se është më e përhapura, e cila në përputhje me traditën romake, ku kërkohet prova e gabimit të *solvens*, është përfaquar si në Francë dhe Gjermani dhe në *Common Law*. Në këtë kuadër duket se largohet vetëm Italia, ku tashmë mbizotëron ideja se, është e mjaftueshme prova e inekzistencës së detyrimit. Në të vërtetë, kjo kundërshti është më shumë në dukje sesa reale. Edhe në sistemet e tjera, kërkesa ose kriteri i gabimit tenton në praktikë të zbehet gjithnjë e më shumë, me pasojën që në planin operativ nuk dallon ndryshime me rëndësi as në Itali, as në vendet e *Civil Law*, as në vendet e *Common Law*.

Në *Common Law*, sipas juristëve anglezë, për pagimin e pa detyruar, nuk është e mjaftueshme inekzistenca e borxhit, por kërkohet prova e gabimit të *solvens*. Në fillimet, jo çdo lloj gabimi linte vend për pagimin e pa detyruar. Ishte i dukshëm konfuzioni që ekzistonte akoma në këtë sektor në fillim të shekullit dhe nga ku rridhte ngatërrimi i etikës me të drejtën dhe argumentimet juridike me ato të rregullave morale. Arsyet e këtij fenomeni mund të shpjegohen me përpunimin e pakët për të mos thënë inekzistent doktrinal në fushë. Në Angli, vetëm në 1966 doli botimi i parë i traktatit mbi *Law of Restitution* e Goff dhe Jones. Pikërisht gjyqtari Goff bëri një reformë dhe thjeshtim në çështjen *Barclay’s Bank Ltd. V. W. J. Sims & Son* (1979).¹⁵ Si në *Common Law*, ashtu dhe në kontinent, zakonisht përjashtohet detyrimi për kthim në rastet kur personi *solvens* e ka paguar shumën e kreditorit të gabuar ose për të shuar një borxh inekzistent, në rastin kur ekziston normalisht një raport tjetër që mund të justifikojë vetë pagesën. Në *Common Law* nuk është e

¹⁴ Ai që kryen pagimin e një detyrimi. *Accipiens* ai që merr pagimin, zakonisht kreditori.

¹⁵ Një bankë për shkak të gabimit të bërë nga një vartës që nuk kishte marrë parasysh një urdher për pezullimin e një pagese, kishte paguar një çek. Pasi zbuloi gabimin, banka paditi përfituesin duke e fituar çështjen. Gjatë procesit, pala kundërshtarë ishte munduar të mbrohej duke iu referuar jurisprudencës së mëparshme, e cila në raste të atilla kishte mohuar kthimin për sa kohë që gabimi nuk ishte shkaktuar nga *accipiens*, por gjyqtari Goff vendosi në favor të bankës. Ky vendim nuk është i rëndësishëm vetëm për këtë, por mbi të gjitha sepse ky gjyqtar formuloi një parim gati të përgjithshëm, në bazë të të cilit kushdo që kryen një pagesë gabimisht, pavarësisht nga lloji i gabimit, me kufizimin e vetëm që duhet të bëhet fjalë për një gabim fakti, duhet në parim ta kthejë. Me fjalë të tjera, prezumohet e drejta e tij që të kërkojë pagimin e padetyruar deri në një provë të kundërt. Ky prezumim mund të bjerë, n.q.s. vërtetohet: a) që personi *solvens* në çdo rast synonte të paguante; b) nuk bëhej fjalë për një pagim të padetyruar; c) ose duke treguar ekzistencën e ndonjë fakti pengues, si p.sh. *change of position*.

dhe *dhuna*. Të gjitha sistemet e konsideruara me përjashtim të Italisë, duket se e kanë përqaftuar zgjidhjen e dytë. Studimi i kazuistikës vërteton që kundërshtia nuk është reale, por në dukje.

Tërësia e rasteve në të cilat kryhet pagimi në mënyrë të vullnetshme, pavarësisht mungesës së gabimit, është shumë më e gjerë se rastet në të cilat qëllimi i pagesës është dhurimi.

Rasti i dhurimeve nuk është në fakt i vetmi në të cilin është përjashtuar kthimi i asaj që është paguar pa shkak. E drejta në fakt mundet ta respektojë pagimin e bërë pa shkak (dhe ta bëjë ireversibël), jo vetëm sepse ka leverdi morale (detyrim natyral në kuptimin e gjerë francez), ose leverdi ekonomike (kontrata është nul, por mbase de facto arrihet në kundër shpërblim). Në këto raste nuk do të jetë i mundur kthimi, jo aq shumë sepse nuk ka gabim, por sepse është vepruar në liri të plotë, ose sepse të lëvizur nga arsye të leverdisë morale ose ekonomike në kuptimin e mësipërm, ose akoma, sepse është dashur të kryhet një transaksion e kështu me radhë. Në të kundërt, do të jetë gjithashtu e vërtetë që, prova e thjeshtë e mungesës së gabimit nuk është në vetvete e mjaftueshme për të përjashtuar kthimin, nëse nuk bie në një nga rastet e ndryshme si më sipër në të cilat është e përjashtuar (dhurimi, detyrimi natyral e kështu me radhë).¹⁷ Duket qartë që, lidhja me ekzistencën ose jo të gabimit është një kriter i ashpër për ta zgjidhur çështjen. Nuk është në fakt mungesa e gabimit që përjashton kthimin, por prania e ndonjë faktori të konsideruar të përshtatshëm nga sistemi, d.m.th. prania e një dhurimi, të një detyrimi natyror, etj. Këto janë raste, në të cilat të gjitha sistemet e konsideruara, përfshirë edhe Italinë, është vendosur përjashtimi i detyrimit për kthim. Si në Francë, edhe në *Common Law*, kthimi i asaj që është paguar në zbatim të një kontrate nul, përjashtohet në çdo rast nga prova e gabimit të *solvens*. Për këtë qëllim është fakt i mjaftueshëm të vërtetohet inekzistenca e borxhit, pra vesi që e bën nul kontratën. Qëllimi për të zbatuar një kontratë, edhe pse me ves përjashton në vetvete qëllimin liberal, ose më saktë çon logjikisht në një përmbysje të barrës së provës. Në rastet e ekzekutimit të një kontrate nul prezumohet deri në provë të kundërt, karakteri i pa detyruar i pagimit, përveç provës nga *accipiens* që personi *solvens* kishte ndërmend të vepronte me dëshirën e vet. Italia duket se është sistemi i vetëm në të cilin prova e gabimit nuk kërkohet. Arsyet e këtij ndryshimi në rregullim gjendet tek fakti që në Itali dhurimi manual (neni 783 KCI), si dhe ndreqja e dhurimit të pavlefshëm përmes ekzekutimit (neni 799), është pranuar në terma shumë të ngushtë, sigurisht shumë më të ngushtë nga sa është pranuar në Gjermani, Francë dhe vendet e *Common Law*, me pasojën që ekzistojnë probleme më të vogla interference mes disiplinës së kthimit të pagimit të pa detyruar dhe asaj të dhurimeve. Pavarësisht këtyre ndryshimeve, është e qartë që edhe në Itali, prania e lirisë për të paguar vlen në çdo rast për të përjashtuar kthimin.¹⁸ Fenomeni

¹⁷ Jean Carbonnier, Droit civil, Les obligations, bot.11, Paris 1982, f.496.

¹⁸ Giulio Levi, Il pagamento dell'indebito, Giuffrè Editore, Milano 1989, f.48.

është i dukshëm në fushën e marrëdhënieve mes familjarëve. Është e qartë që kush kryen një dhurim, edhe me vlerë të vogël në kuptim të nenit 783 KCI, nuk mundet që më pas thjesht të ndryshojë mendim në një moment të mëvonshëm, duke kërkuar kthimin përmes disiplinës së pagimit të pa detyruar. Një diskutim i ngjashëm mundet të përsëritet dhe për detyrimet natyrore, që sigurisht dhe në Itali vlejnjë për të përjashtuar lindjen e detyrimit (neni 2034 KCI). Është meritë e doktrinës italiane që arritjet e para në konkluzionin e përjashtimit a priori të rëndësisë së gabimit, duke e eliminuar atë dhe duke tejkaluar një keqkuptim, origjinat e fundit të të cilit humbin të drejtën romake. Tashmë edhe në sistemet e tjera, evolucioni ka çuar në rezultate thelbësisht të ngjashme. Në Gjermani, tashmë ka kohë që gabimi nuk konsiderohet me fakt konstitutiv të kërkesës, por ndalues, barra e provës e së cilës, i takon të paditurit. Po kështu dhe në Francë, gabimi tenton të jetë i prezumuar mbi bazën e natyrës thjesht të pa detyruar të pagimit. I takon të paditurit barra për t'u aktivizuar për të vërtetuar ndonjë faktor të konsideruar të përshtatshëm për ta bërë pagimin të pakthyeshëm.

Kur ka ndërhyrje të një personi të tretë, jemi para rastit të pagimi të pa detyruar subjektiv. Kemi pagim të pa detyruar subjektiv, në radhë të parë kur një person paguan një borxh të tjetrit (pagim i pa detyruar subjektiv *ex latere solventis*). Në këtë fushë mund të verifikohen dy hipoteza të dalluara mirë: a) mundet që i treti i huaj ta ketë paguar borxhin e tjetrit spontanisht, pra me vetëdijen se po paguan borxhin e një personi tjetër; b) mund të ndodhë që kush ka kryer pagimin të ketë vepruar gabimisht, pra në bindjen e gabuar që është i detyruar personalisht të shlyejë borxhin. Në rastin e dytë nuk shtrohen probleme të veçanta. Në të gjitha sistemet e konsideruara, është në fakt e qartë që, pagimi gabimisht i borxhit të një tjetri nuk ka efikasitet shues në raport me borxhin, me pasojën që, nga njëra anë, debitori i vërtetë do të vazhdojë të jetë i detyruar të kryejë pagimin, dhe nga ana tjetër *solvens indebiti* mund të kërkojë sa ka paguar pa shkak. Megjithatë, në të gjitha sistemet e konsideruara, është thelbësor gabimi i *solvens*¹⁹.

Shumë më problematike është çështja nëse, gjithmonë, në rastet e pagimit gabimisht të borxhit të tjetrit, kush ka kryer pagimin mund të veprojë, përveç kundër përfituesit të vetë pagimit, edhe direkt kundër vetë debitorit. Një zgjidhje e tillë do të paraqiste avantazhe të sigurta në këndvështrim të ekonomisë procesuale. Nëse *solvens indebiti* mund të vepronte direkt në gjyq kundër debitorit të vërtetë, do të shmangej nevoja e dy padive (*short circuit*). Në raste të tilla, *solvens indebiti* do të duhej të kufizohej të vepronte në gjykim kundër *accipiens indebiti*, dhe ky i fundit do të duhej nga ana e tij të vepronte në gjykim kundër debitorit të vërtetë. Pranimi i mundësisë së një padie direkte të *solvens indebiti* kundër debitorit efektiv,

¹⁹ Neni 467 KC shqiptar: "Debitori që ekzekuton një detyrim ndaj një personi, i cili sipas rrethanave të padyshtimita duket se është i autorizuar ta pranojë atë, shkarkohet nga detyrimi në qoftë se provon se ka qenë në mirëbesim. Personi që ka pranuar ekzekutimin e detyrimit, është i detyruar t'i kthejë kreditorit të vërtetë, atë që ka marrë nga ekzekutimi i detyrimit."

do ta bënte në fakt të mjaftueshme një padi të vetme. Një mundësi e tillë mund të kundërshtohet me karakterin personal të padisë për pagimin e pa detyruar, dhe eventualitetin që pasuria e debitorit të vërtetë është e vogël. Për ta kaluar këtë kundërshtinë e dytë, do të ishte e mjaftueshme t'i njihet *solvens indebiti*, fakulteti i zgjedhjes për të vepruar kundër *accipiens indebiti*, apo direkt kundër debitorit të vërtetë. Është fakt që, një mundësi e tillë e padisë direkte (*short circuit*) është gjerësisht e pranuar sidomos në SHBA.²⁰ Gjetja e një mundësie të tillë pikërisht në SHBA nuk habit. Ajo është, në fakt, në përputhje me pragmatizmin dhe mënyrën e procedimit jo dogmatik, që ka si qëllim në çdo rast zgjidhjen më të shpejtë dhe ekonomike të problemit, tipike për juristët amerikanë.

Shumë më e ndryshme është situata si në Angli, ashtu dhe në kontinent. Juristët anglezë kufizohen të pranojnë që në rastet e pagimit gabimisht të borxhit të një tjetri, përveç ratifikimeve nga ana e debitorit të vërtetë, pagimi nuk ka efikasitet shues të borxhit, me pasojën që nga njëra anë kreditori mundet në çdo rast të pretendojë akoma pagimin, dhe nga ana tjetër *solvens indebiti* mund të veprojë kundër tij për të arritur kthimin e asaj që është paguar pa shkak.

Në kontinent problemi është diskutuar, sidomos, nga doktrina gjermane që, në raste të ndryshme ka arritur të pranojë dhe të theksojë mundësinë e një padie direkte të *solvens indebiti*. Kjo tezë, pavarësisht avantazheve të dukshme të shpejtësisë dhe praktikitetit, është deri në këto momente mohuar nga jurisprudenca jo vetëm gjermane, por edhe italiane dhe franceze, e cila është shfaqur gjithmonë shumë e prerë për karakterin ngushtësisht personal të padisë për pagimin e pa detyruar.

Pagimi i borxhit të tjetrit mund të mos ketë ndodhur gabimisht, por të jetë kryer spontanisht, pra me vetëdijen e karakterit jo të detyruar të pagimit²¹. Në këto raste në të gjitha sistemet e konsideruara, përjashtohet mundësia të veprohet kundër përfituesit të pagesës për të marrë kthimin e saj.²² Megjithatë në sistemet kontinentale pranohet mundësia për të vepruar kundër debitorit të vërtetë. Në Itali dhe Francë flitet për *zëvendësim ligjor* në të drejtat e kreditorit. Rasti i pagimit vullnetar të borxhit të tjetrit në çdo rast integron një rast tipik shembull të zgjerimit të punëve të tjerëve, me pasojën që nuk do të jetë e vështirë të vendosësh një detyrim për kthim edhe në mungesë të një norme të shprehur. Pikërisht kjo zgjidhje gjendet në Gjermani.

Çështje tjetër është kur një person, efektivisht debitor i një shume parash, kryen pagimin e personit të gabuar (*indebito ex later accipientis*). Në këto raste nuk ka dyshime rreth mundësisë së *solvens indebiti* për të pretenduar kthimin e asaj që është paguar pa shkak. Shumë më problematike është në fakt nëse kreditori mund të veprojë direkt kundër përfituesit të pagimit të pa detyruar për të marrë shumën (*short circuit*). Një mundësi e tillë është e pranuar në *Common Law*. Problemi

²⁰ Dawson, Indirect Enrichment, 1969, f.139.

²¹ Neni 460, 496 të Kodit tonë Civil.

²² Neni 1377 Kodi i Napoleonit, Neni 2036 KCI.

shtrohet konkretisht për qiratë e paguara të personit të gabuar. Në herën e parë që një rast i tillë ka shkuar për gjykim, është pranuar mundësia për *solvens indebiti* të kërkojë ai vetë sa i është paguar personit të gabuar.²³ Pak vite më vonë u pranua dhe mundësia për titullarin e vërtetë të qirasë të veprojë direkt kundër personit të cilit i ishte derdhur shuma e pa detyruar për të marrë personalisht kthimin.²⁴ Kështu në rastet e cilësuar *indebito ex latere accipientis*, tashmë është njohur mundësia për kreditorin e vërtetë të pretendojë personalisht në gjykim e në pagimin e qirasë.

E ndryshme është situata në vendet e *Civil Law*. Autorë të veçantë kanë sugjeruar që t'i njihet kreditorit mundësia për të vepruar direkt kundër *accipiens indebiti*, por një mundësi e tillë, pavarësisht avantazheve të dukshme për sa i përket shpejtësisë dhe praktikitetit, ka gjetur përqaftim të pakët në jurisprudencë.

Konkluzione

Për të pasur *pagim të pa detyruar* nuk janë të mjaftueshëm elementët objektivë dhe subjektivë, d.m.th. inekzistenca e borxhit dhe gabimi në ato sisteme ku kërkohet, por duhet në çdo rast një tjetër element subjektiv, d.m.th. qëllimi për të shlyer një borxh, borxh i cili është në fakt inekzistent. Nuk ka rëndësi cili është burimi i borxhit të prezumuar. Çdo fakt që mbahet i përshtatshëm nga sistemi për të krijuar detyrime (kontrata, veprimi i paligjshëm, ligje, vendime, akte administrative, etj.) mund të shtrojë një problem të pagimit të pa detyruar çdo herë që *solvens* shlyen një borxh realisht inekzistent. Për figurën e *pagimit të pa detyruar* është thelbësore prania e elementit subjektiv, d.m.th. qëllimit për të shuar një borxh, nuk ka rëndësi nëse *ex contractu*, *ex lege*, apo i prodhuar nga çfarëdolloj burimi, në realitet inekzistent. Nëse mungon ky qëllim, dilet jashtë pagimit të pa detyruar për të rënë në figura të tjera. Për të sqaruar konceptin, është i domosdoshëm një shembull: një person që shpërndan në një tokë që nuk i takon, plehrat organike. Rastet që mund të paraqiten janë tre, shumë të ndryshëm nga njëri-tjetri. Mundet në fakt, kush ka shpërndarë plehun ka vepruar me qëllimin për të përmbushur një kontratë, edhe pse të pavlefshme. Por mund të ketë vepruar i nisur nga dëshira e mirë, pra pa qëllimin për t'u paguar. Së fundmi mund të ketë vepruar në interesin ekskluziv të vetin, në bindjen e gabuar se është ai pronari i tokës. E njëjta sjellje mund të lindë përgjegjësinë e pagimit të pa detyruar për atë që ka përfituar, një begatim për pronarin efektiv të tokës, ashtu dhe ekstremet në rastin e dëshirës. Vetëm në hipotezën e parë kemi figurën e pagimit të pa detyruar. Linja e ndarjes që dallon rastet e pagimit të pa detyruar nga ato të begatimit e të dhurimeve është kështu padyshim shumë e hollë, meqë e njëjta sjellje materiale mund të lindë si një rast pagimi të pa detyruar, si një rast begatimi, si një rast dhurimi. Dallimi mes *pagimit*

²³ Bonnel V. Foulke (1657).

²⁴ Arris V. Stukely (1678).